

PREAMĂRIREA MAICII DOMNULUI ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ

Prof. dr. Șerban Drugaș

THE EXALTATION OF THE MOTHER OF GOD IN THE HOLY SCRIPTURE

Abstract: This paper approaches the most relevant evangelical texts about the Mother of God, inscribing itself in the series of the numerous preoccupations about her super-veneration. The New Testament shows her as worthy to be honored above the saints and the angels. Such an honor is not optional for those who seek to honor God Himself «in Spirit and in Truth» (John 4:23). The Most Holy Mother of God and Forever Virgin Mary, through whose soul pierced a sword (Luke 2:35), for the sacrifice of her Son, she followed Him in all His activities. Despite her humble presence next to her Son, the veneration she enjoys from God (Luke 1:49) and from the mankind (Luke 1:48) becomes obvious while reading the Gospel's paragraphs about her.

Keywords: The Mother of God in New Testament, Maica Domnului, super-veneration, hyperdoulia, supravenerare

I. Introducere.

Preocupări legate de modul în care este redat în Noul Testament rolul Maicii Domnului în iconomia mântuirii au fost numeroase în teologia ortodoxă în general, respectiv în cea românească.¹ Studiul și meditația asupra acestor aspecte fundamentale ale teologiei creștine, respectiv de exegeză biblică nu pot, însă înceta să facă parte dintr-o străduință continuă spre o mai bună înțelegere a acestui subiect.

Vor fi abordate în acest articol cele mai relevante paragrafe ale Noului Testament care pun în lumină rolul Maicii Domnului și necesitatea cinstirii ei mai presus sfinți și de îngeri pentru a-L cinsti pe Însuși Dumnezeu «în Duh și în Adevăr» (Ioan 4,23).

Preasfânta Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioara Maria, prin sufletul căreia a trecut sabie (Luca 2,35), datorită jertfei Fiului său, Îl urma în toate activitățile Sale. Cu toată prezența smerită a Maicii Domnului alături de Fiul

¹ Cf. Părăian, 2003. Mihoc, 2004. Sărășan, 2012.

ei, cinstirea de care ea se bucură înaintea lui Dumnezeu (Luca 1,49) și din partea omenirii (Luca 1,48) devine evidentă prin parcurgerea textelor evanghelice referitoare la ea.

II. Texte ale Noului Testament despre Maica Domnului.

1. Buna Vestire - Luca 1,25-56.

Cel mai bogat text biblic în referințe despre Maica Domnului este cel din partea a doua a primului capitol al Evangheliei lui Luca, în care se relatează evenimentul Bunei Vestiri. Epitetele și expresiile din acest text care se referă la Maica Domnului reliefează foarte clar cinstea pe care i-o acordă însuși Dumnezeu celei pe care a ales-o să îl nască în lumea creată de El. De aceea, parcurgerea integrală a textului este neapărat necesară pentru înțelegerea faptului că supravenerarea (*hyperdoulia*) acordată de Biserica Ortodoxă Fecioarei Maria este singura atitudine corectă a credincioșilor creștini față de Născătoarea de Dumnezeu. Cinstirea deosebită care i se acordă Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă este singura atitudine liturgică aflată în deplină conformitate cu acest text biblic. Orice știrbire a dreptei slăviri acordate ei este, în același timp, o nesocotire a acestui text. Vom puncta, în continuare, importanța epitetelor și expresiilor textului biblic din Luca 1,25-56, referitoare la Maica Domnului.

Luca 1,28 - «Cea plină de har».

Dacă Fecioara Maria ar fi „o femeie de aceeași cinste cu oricare alta”, de ce o numește îngerul «plină de har» (*κεχαριτωμένη*²)? Cuvântul grec *κεχαριτωμένη* (part. perf. fem) provine de la *ἡ χάρις*³ = «dar» sau «har». Aceste cuvinte sunt sinonime, însă parțiale. În greacă, există și cuvântul *τὸ δῶρον*, corespondență mai evidentă a lui «dar», datorită fonetismului. Cuvântul *ἡ χάρις* a fost întotdeauna preferat în limbajul teologic, precum și corespondentul românesc «har», încă de la traduceri românești ale Bibliei, pentru a sublinia ideea darului duhovnicesc, primit de la Dumnezeu.

Prin «har» s-a înțeles întotdeauna *puterea lui Dumnezeu lucrând în cineva sau ceva*, chiar din timpurile Scripturii, cu mult înaintea explicațiilor teologice isihaste ale Sf. Grigorie Palama, despre energiile dumnezeiești necreate.⁴

Cuvântul *κεχαριτωμένη* înseamnă (*cea*) *dăruită*. Datorită uzului cuvântului «har», dar și pentru că îngerul nu se putea referi la deșertăciuni, ci doar la un dar de la Dumnezeu, se înțelege că Fecioara Maria este *dăruită de Dumnezeu*, un alt fel de a spune «plină de har». Traducătorul în limba română s-a străduit să nu adauge un termen nou, atât de evident cerut de context, adică «de Dumnezeu», și să mențină în același timp termenul «har», iar nu «dar». Acest lucru nu se putea face printr-o simplă compunere cu prefixe și sufixe, ca în greacă, pentru că în română există «dăruit», dar corespondentul «hăruit» ar

² *The New Testament in the Original Greek. Byzantine Textform*, 2005, p. 118.

³ Bailly, 2000., pp. 2124-2125.

⁴ Stăniloae, 1992, pp. 279-297.

fi fost forțat. De aceea, traducerea «plină de har» este în spiritul sensului termenului grec.

Este orice femeie *dăruită* în acest fel ca Fecioara Maria, întrucât un înger să laude în mod special acest dar? Un sfânt înger poate lăuda doar daruri duhovnicești de la Dumnezeu, nu cele pe care oamenii le consideră daruri dar sunt deșertăciuni, precum bogăția sau puterea lumească. Altele, precum frumusețea, inteligența sau sănătatea, sunt folosite și tot de la Dumnezeu. Dar și puterea și bogăția lumească pot fi transformate din deșertăciuni în lucruri de folos, dacă cel ce le are îi mulțumește lui Dumnezeu și le folosește spre mântuirea lui și a semenilor, fără a se lăsa înrobite de ele. Însă toate aceste daruri – frumusețea trupului, bogăție și putere lumești, inteligență și sănătate – sunt daruri firești, în cazul fericit în care nu sunt folosite pătimăș, adică fără folos spre mântuire, ci spre pagubă sufletească. Pe toți îi învrednicește Dumnezeu cu unele sau altele dintre acestea, după înțelepciunea Sa. Dar aceste daruri nu au beneficiat niciunde în scriptură laude speciale de la vreun înger al lui Dumnezeu și nici în *Luca* 1,28 îngerul nu se referă, în mod evident la astfel de daruri, ci la daruri duhovnicești.

De ce o laudă îngerul pe Fecioara Maria că este *dăruită*? Pentru vrednicia ei personală sau pentru ceea ce a primit de la Dumnezeu? Pe orice cale mergem mai întâi, vedem că cele două trebuie să fie împreună, pentru că Dumnezeu nu răsplătește acolo unde nu este vrednicie. Dumnezeu este și bun, pentru că vrea ca toți să ne mântuim (1 *Tim.* 2,4), dar și drept, pentru că ne răsplătește pe fiecare după străduința depusă (*Matei* 16,27). Dumnezeu a dăruit-o pe Fecioara Maria cu nașterea Fiului din Sfânta Treime. Dar Dumnezeu nu ar fi dăruit pe cineva cu o astfel de cinste pe nedrept. Cei care spun că oricine ar fi putut fi învrednicit să Îl nască pe Fiul lui Dumnezeu, Îl fac pe Dumnezeu nedrept. De ce sunt ei nedrepti și vor să răpească această cinste unică Maicii Domnului, decât poate pentru că nu suportă, din mândrie, să cinstească pe cineva la a cărei vrednicie nu vor ajunge niciodată? Pentru că Dumnezeu este și atotștiutor. Din toate veacurile, Dumnezeu a știut că singură Fecioara Maria este vrednică de cinstea de a fi mamă a Pruncului dumnezeiesc.

A doua parte a versetului nu mai lasă niciun dubiu cu privire la cinstea specială care i se dă Fecioarei Maria. Îngerul a zis: «**Binecuvântată ești tu între femei**». Această propoziție simplă și clară îi contrazice pe toți cei care spun că Maica Domnului ar fi „o femeie de aceeași cinste cu oricare alta”. Cum este cuvântul lor și cum este cel al Scripturii? Complet opuse. Se tem să dea glas aceleiași binecuvântări îngerești în cultul lor? Iată că îngerul însuși nu s-a temut că-L micșorează pe Dumnezeu dacă arată clar cinstea cuvenită Mariei, mama lui Iisus Hristos: peste cinstea oricărei alte femei. Și dacă ar fi multe femei binecuvântate, cu totul altceva este ca Fecioara Maria să fie numită

astfel de către înger, care a și precizat: «între femei». Adică dintre toate, doar ea are parte de o astfel de binecuvântare specială.

Luca 1,29-31 - «har de la Dumnezeu».

În *Luca 1,30*, îngerul își întărește binecuvântarea specială, nemaiîntâlnită în Scriptură sau altundeva pentru vreo făptură, zicând: «Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu» (εὐρες γὰρ χάριν παρὰ τοῦ θεοῦ). Fecioara Maria a fost găsită vrednică de către Dumnezeu ca să îi fie Mamă (vs. 31)! Iar unii doresc să micșoreze această evidentă vrednicie, spunând că ar fi putut fi a oricui... Chiar și Maria s-a mirat, în smerenia sa, când s-a văzut copleșită de binecuvântarea îngerului: «Iar ea, văzându-l, s-a tulburat de cuvântul lui și cugeta în sine: *Ce fel de salut poate să fie acesta?*» (vs. 29).

Ne este, poate, tot mai greu să apreciem valoarea virtuții smereniei înaintea lui Dumnezeu, la cât de mult promovează etosul modern, dezcreștinat, păcatul mândriei. Dar învățăm aceasta de la Fecioara Maria. La laudele din *Luca 1,28*, mulți ar fi căzut în cea mai cumplită mândrie. Dar cum a reacționat Preasfânta Fecioară? «Iar ea, văzându-l, s-a tulburat de cuvântul lui și cugeta în sine: *Ce fel de salut poate să fie acesta?*» (*Luca 1,29: ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ λόγου διαταράχθη καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος*). Ea s-a sfiit de copleșitoarele binecuvântări. Câți dintre oameni sunt lăudați de îngeri? Doar sfinții cei mai mari, care li se aseamănă în virtute. Sfinții Părinți îi sfătuiesc pe cei care vor să avanseze în viața duhovnicească să nu se lase înșelați fie de năluciri, fie de ispitele diavolilor, care, lăudându-i, doresc să îi piardă prin mândrie. Dar sufletul Fecioarei Maria s-a sfiit de binecuvântarea îngerului – o binecuvântare despre care știm că nu este nici nălucire, nici ispită, căci Evanghelia însăși își ia numele de la Buna Vestire a îngerului. Maria a primit o binecuvântare ca nimeni altcineva, de la un înger al lui Dumnezeu, dar ea nu s-a mândrit, ci s-a sfiit, s-a smerit, s-a văzut simplu om, care nu înțelegea cum de primește atâta laudă de la un înger.

Am lăsat intenționat versetul 29 cu termenul „salut”, deși în Bibliile Ortodoxe românești apare „închinăciune”. Cuvântul grec *ὁ ἀσπασμὸς* se poate traduce „salut, îmbrățișare”, dar și „afecțiune, tandrețe”.⁵ În Noul Testament el apare în: *Luca 1,29; 1 Cor. 16,21; Col. 4,18; 2 Tes. 3,17*.⁶ Dar, *întrucât nu doar la evrei, ci la multe popoare antice, salutul era de cele mai multe ori și o închinare, termenul din traducerea românească surprinde acest înțeles*. Potrivit teologiei ortodoxe, se înțelege ușor salutul îngerului și ca o închinare, întrucât Fecioara Maria este mai cinstită decât cele mai înalte cete îngerești, serafimi și heruvimi. Înaintea lui Dumnezeu cea mai importantă este vrednicia duhovnicească a persoanei, iar nu categoria de ființă (ontică) în care a fost creată, înger sau om. De aceea, este bine ca un om care judecă lucrurile

⁵ Bailly, *op. cit.*, p. 289.

⁶ <http://concordance.biblos.com/aspasmos.htm>.

duhovnicești să lase deoparte prejudecățile lumești și schemele reducăționiste, pentru că acestea îl vor încurca și îl vor rătăci de la adevăr. Procedând astfel, vom înțelege că nu este cu neputință omului a ajunge la vrednicia îngerilor și chiar să o depășească. Răspłata pentru o viață ca un înger în trup, cum au avut Fecioara Maria, Sf. Ilie, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Antonie cel Mare și alții, nu este primită pe deplin în viața aceasta. În timpul vieții de pe pământ, acești mari trăitori după voia lui Dumnezeu gustă prea puțin (și totuși atât de mult față de noi!) din libertatea și deplinătatea de care se vor bucura sufletele lor imediat după moarte, în rai.

Îngerul nu este îngreunat de necesitățile trupului (*afecte*), ca foamea, adaptarea la un mediu neprielnic, somnul, perspectiva morții.⁷ De aceea, sfinții amintiți și alți câțiva ca ei, sunt cu atât mai vrednici de răspłată din partea lui Dumnezeu, pentru că prin rugăciunile, posturile, privegherile și milostenia lor neobosită s-au asemănat îngerilor, deși „purtau trup și viețuiau în lume”.⁸ Sau cum scrie Sf. Iacov: «Ilie era om, cu slăbiciuni asemenea nouă, dar cu rugăciune s-a rugat ca să nu plouă și nu a plouat trei ani și șase luni.» (*Iacov 5, 17*). Având slăbiciunile firii, purtând trup și viețuind în lume, unii s-au luptat în viața lor cu toată inima să împlinească voia lui Dumnezeu și astfel s-au asemănat sfinților îngerii. Nici Dumnezeu nu putea să lase întruparea Sa pe seama unei altfel de persoane decât un astfel de înger în trup, cea mai vrednică dintre toți sfinții mari, anume Fecioara Maria. Înțelegând astfel lucrurile, nu i se va părea cuiva cu judecata sănătoasă nepotrivită așezarea Fecioarei Maria chiar mai presus de îngerii. Ci, dimpotrivă, ni se pare cu totul nesăbuit să gândească cineva că Dumnezeu ar fi încredințat o astfel de misiune unei persoane lipsite de o asemenea vrednicie.

Luca 1, 30-35 - Păzirea fecioriei Maicii Domnului și zămislirea miraculoasă.

⁷ Stăniloae, 1992, pp. 61-65.

⁸ *Molitfelnic*, 1896, p. 44: Parafrază pentru „purtând trup și viețuind în lume” a acestei rugăciuni de la Slujba Mărturisirii: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu celui viu, - Păstorule și Mielule, Cel ce ridici păcatele lumii, Care ai iertat datorria celor doi datornici și păcătoasei i-ai dăruit iertarea păcatelor ei, Însuți Stăpâne, slăbește, lasă, iartă păcatele, fărădelegile, greșealele cele de voie și cele fără de voie, cele cu știință și cu neștiință, cele prin călcare de poruncă și prin neascultare, care s-au făcut de robul Tău acesta (N). Și în orice chip, **ca un om, purtând trup și viețuind în lume, a fost înșelat de diavolul**: sau în cuvânt, sau în faptă, sau cu știință, sau cu neștiință; sau cuvântul preotului a călcat, sau sub blestemul preoțesc este, sau sub blestemul sau a căzut, sau jurământului s-a supus, Însuți ca un bun Stăpân care nu ții minte răul, binevoiește să se dezlege robul Tău acesta (N) prin cuvânt, iertându-i lui și blestemul și jurământul după mare mila Ta. Așa, Stăpâne iubitorule de oameni, Doamne, auzi-mă pe mine, care mă rog bunătății Tale pentru robul Tău acesta (N), si treci cu vederea ca un milostiv toate păcatele lui. Izbăvește-l pe el de chinurile cele veșnice. Că Tu ai zis, Stăpâne: oricâte veți lega pe pământ vor fi legate și în cer; și oricâte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate și în Cer. Că Tu singur ești fără de păcat și Ție slavă înălțăm, împreună și Părintelui Tău celui fără de început și Preasfântului și bunului și de-viață-făcătorului Tău Duh, acum și în vecii vecilor. Amin.”

La cuvintele îngerului, multe femei s-ar fi gândit că va trebui să urmeze calea firească a conceperii copiilor, dar versetul *Luca* 1,34 arată dedicarea Mariei pentru feciorie. Dacă după acest verset, cineva își mai închipuie că Maria nu a păzit și mai departe virtutea fecioriei, înseamnă că nu a înțeles nimic din Scriptură! După ce află că va avea cel mai minunat Fiu din lume, Maria întreabă: «*Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?*» Cu alte cuvinte: ‘Va trebui să renunț la fecioria pe care am dorit-o atât de mult?’ Dumnezeu însuși respectă acest dor al Mariei pentru virtutea fecioriei și o liniștește că nu va fi nevoie să renunțe la ea. Dimpotrivă, fecioria ei este atât de potrivită planului lui Dumnezeu de a asigura o naștere specială Fiului din Sfânta Treime, astfel încât să rămână neatins de păcatul strămoșesc. Acest păcat a avut efect asupra urmașilor lui Adam și ai Evei prin zămislirile și nașterile firești, dar zămislirea suprafirească a Fiului din Fecioară arată că Dumnezeu nu poate fi atins sub nici o formă de păcat. Dumnezeu nu se poate afla în același loc cu păcatul sau urmările acestuia.

Omul se joacă acum cu ingineria genetică și clonarea, dar acestea sunt operații omenești care nu se compară cu intervenția Dumnezeiască.⁹ Cunoaștem trei mari intervenții Dumnezeiești *aparte* în șirul creării unor omenești:

Crearea lui Adam, direct din materia pământului, cu suflare de viață (*Fac.* 2,7).

Crearea Evei din coasta lui Adam (*Fac.* 2,18-25) – ceea ce se străduie să imite omul prin clonare. Dar imitația omului pălește în comparație cu intervenția lui Dumnezeu, fie și numai prin faptul că El a creat în Eva un om înzestrat cu o zestre genetică nouă decât a lui Adam. Diferența este de cel puțin un cromozom X în locul celui bărbătesc, Y, deși este foarte probabil ca genomul Evei (bagajul ei genetic) să fi avut multe alte diferențe față de cel al lui Adam, întrucât Dumnezeu, în atotputernicia Sa a creat viața în diversitate, spre deosebire de timidele tehnici moderne de inginerie genetică – care sunt mult pentru om, infim pentru Dumnezeu.

Conceperea și nașterea lui Iisus Hristos – niciuna dintre acestea nu a stricat fecioria Maicii Domnului. Pentru conceperea supranaturală a lui Iisus Hristos sunt de ajuns Evangheliile (*Matei* 1,18; *Luca* 1), dar păstrarea fecioriei Maicii Domnului în nașterea Pruncului său este descoperită deplin în Sfânta Tradiție.

Ultimul aspect, nașterea cu păstrarea fecioriei Mariei, va fi tratat pe larg – cu voia Domnului și a Maicii Sale – și în partea „Maica Domnului în Sfânta Tradiție”, la care au acces cei care vor fi înțeles că *Sfânta Scriptură nu se poate înțelege deplin fără Sfânta Tradiție*. Protestanții s-au obișnuit să fie sceptici față de orice interpretare a Sfintei Scripturi provenite dinaintea Reformei. Această *teamă* este în parte justificată, dar în parte ipocrită și periculoasă. *Justificată*, întrucât multe interpretări apusene au deviat, într-adevăr, de la învățătura Scripturii. *Ipocrită*, pentru că și reformatorii au răstălmăcit uneori

⁹ Drugaș, 2008, pp. 207-210

ei înșiși Scriptura după propria lor rațiune și chiar după interese politice, începând chiar cu Martin Luther și Jean Calvin.¹⁰ *Periculoasă*, pentru că Scriptura este văduvită de continuitatea ei firească: de modul cum au înțeles-o și au trăit-o cei mai mari creștini ai tuturor timpurilor, Sfinții Părinți.

Chiar dacă omul ar ajunge la o atât de mare sofisticare tehnică încât să obțină un embrion la o fecioară, să o păstreze fecioară și în naștere, sau să realizeze clone cu material genetic diferit de al donatorului, sau chiar să creeze viață din materia neînsuflețită, ceva din desăvârșirea lucrării lui Dumnezeu tot îi lipsește. De altfel, tehnologia actuală se apropie vertiginos de aceste posibilități. Nu este de mirare acest lucru, întrucât Dumnezeu l-a făcut pe om stăpân al creației, ca purtător al chipului Său. Trist este că omul folosește acest dar minunat al lui Dumnezeu intervenind fără minte în rânduiala lăsată de El – fapt pentru care și plătește prețul acestui păcat, trăind într-o lume tot mai îndepărtată de Creator.¹¹ Deși Dumnezeu l-a lăsat să exploateze creația în folosul său, omul o poate exploata și împotriva folosului său veșnic, chiar atunci când se crede mai stăpân pe tehnologiile sale. Și aici se aplică aceste cuvinte ale Sf. Ap. Pavel: «cel căruia i se pare că stă neclintit să ia seama să nu cadă» (1 *Cor.* 10,12). Toți oamenii gândesc, dar nu toți cu înțelepciune. Iar acolo unde nu e înțelepciune, se naște deșertăciunea – fapta fără efect constructiv e distructivă. De aceea, «Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos. Toate îmi sunt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva» (1 *Cor.* 6,12)].

Dragostea Mariei pentru feciorie a fost atât de mare încât se întrista dacă ar fi trebuit să renunțe la ea, deși dorea să împlinească voia lui Dumnezeu. Cuvintele sale nu au fost o împotrivire, ci doar exprimarea adevărului vieții minunate pe care o trăia în feciorie. Ea știa că s-a dedicat acestei căi așa cum fac astăzi monahiile, iar însoțirea ei cu Iosif s-a făcut tocmai pentru a proteja viața ei feciorelnică. Maica Domnului nu a arătat că iubește într-atât fecioria, ca mai apoi să renunțe la ea, după ce Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Pruncul său prin intervenția mai presus de fire a Sfintei Treimi. Pentru că în *Luca* 1,35 se arată *lucrarea tuturor Persoanelor Sfinei Treimi*: «*Duhul Sfânt* Se va pogori peste tine și puterea *Celui Preaînalt* te va umbri; pentru aceea și Sfântul care Se va naște din tine, *Fiul lui Dumnezeu* se va chema».

Luca 1,38 - Consimțământul și conlucrarea Maicii Domnului cu Dumnezeu.

«*Și a zis Maria: Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!* Și îngerul a plecat de la ea». Iată că mântuirea se face numai cu acordul omului. Nu este *sola gratia!* Ci omul trebuie să se afle în *sinergie* sau *conlucrare* cu Dumnezeu

¹⁰ Luther, *Oeuvres*, tome I, 1957, p. 213 etc. *Ibid.*, tome VII, 1962, pp. 127-128 etc. Ică, 1983, pp. 487-495. Pitters, 1983, pp. 484-487. Mihoc, 2004, pp. 15-38. Breck, 2003, pp. 303 sqq.. Lazăr, 2006, pp. 75-85. Drugaș, 2013, pp. 136, 265. Id., 2017, pp. 45, 107, 434.

¹¹ Drugaș, 2008, pp. iv, 25-27, 207-210.

pentru ca mântuirea să aibă loc. Desigur că Dumnezeu știe cine Îi este mai mult sau mai puțin ascultător. Hristos a realizat mântuirea obiectivă, fiind acum nevoie ca și noi să lucrăm la mântuirea noastră personală, subiectivă. Dar trebuie să ne amintim că și în planul mântuirii obiective, a existat un moment în care cooperarea omului a fost crucială pentru tot ceea ce se va fi întâmplat. Acesta a fost momentul acceptării desăvârșite a planului lui Dumnezeu de către Maica Domnului. Se poate spune că au mai fost și vor mai fi și alți oameni ascultători de Dumnezeu. Desigur că așa este, însă nu se poate concepe altfel decât că Dumnezeu și-a ales persoana umană cea mai ascultătoare în momentul de temelie al întregii opere mântuitoare – iar această persoană a consimțit să-i devină mamă.

Luca 1,39-42 ș.u. - Dialogul cu Elisabeta.

«39. Și în acele zile, sculându-se Maria, s-a dus în grabă în ținutul muntos, într-o cetate a seminției lui Iuda./ 40. Și a intrat în casa lui Zaharia și a salutat pe Elisabeta./ 41. Iar când a auzit Elisabeta salutarea Mariei, **pruncul a săltat în pântecul ei și Elisabeta s-a umplut de Duh Sfânt**./ 42. Și cu glas mare a strigat și a zis: **Binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul pântecului tău**» (= «εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου.»), în textul bizantin¹²).

Precizarea că «Elisabeta s-a umplut de Duh Sfânt» este deosebit de importantă, întrucât înțelegem astfel că, atunci când ea o preamărește pe Maria, vorbește o **persoană inspirată de Duhul Sfânt**. Deci **Dumnezeu este Cel care dă, în mod explicit, prin glasul Elisabetei, o prețuire deosebită, nemaiîntâlnită în Scriptură, Fecioarei Maria, care urma să Îl nască pe Fiul Dumnezeiesc în lume**.¹³

Luca 1,43 - Maica (Mama) Domnului.

Fecioara Maria este numită **Maica (Mama) Domnului** (*ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου*). Cei care evită să o numească astfel în cultul lor păcătuiesc față de această mărturie a Scripturii despre Maica Domnului. Sinodul al III-lea Ecumenic a răspuns ereticilor vremii că Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu, deci Maică a Domnului înseamnă Maică a lui Dumnezeu, căci nu avem alți Domni la modul absolut decât pe Dumnezeu (*Efeseni 4,5*: «Este un Domn, o credință, un botez»), iar Iisus Hristos este Dumnezeu întrupat.¹⁴ Scriptura este text liturgic sau cultic primordial. Ea este prezentă în cult nu doar la citirile din Evanghelie și Apostol, la cântările din psalmi sau din alte părți ale Bibliei, ci ea inspiră toate cântările bisericești, textul patristic fiind în armonie cu cel biblic. Cu ce prilej citesc Luca 1,25-56 sau 1,43 cei care spun că Maica

¹² *Byzantine Greek New Testament*, 2014, p. 115.

¹³ Cf. Epiphanius, 1933, p. 317. Athanasius (Sp.), *In nativitate praecursoris*, PG 28, col. 912, 940, 961.

¹⁴ *Acta conciliorum oecumenicorum*, 1927. Mansi, 1760.

Domnului ar fi „o femeie de aceeași cinste cu oricare alta”, sau ce cântări ale lor se inspiră din acest loc evanghelic?

Luca 1,44-45 - Fericită.

«Că iată, cum veni la urechile mele glasul salutării tale, pruncul a săltat de bucurie în pântecele meu./ Și *fericită* este aceea care a crezut că se vor împlini cele spuse ei de la Domnul».

Sf. Elisabeta o numește pe Fecioara Maria *fericită*. Iată că această calitate a Maicii Domnului este subliniată și aici (în afară de *Luca 1,46-56* și de disputatul *Luca 11,27-28*, v. *infra*). În acest fel este întărită, de către Duhul Sfânt, prin Elisabeta, cinstirea pe care i-o dă Dumnezeu Fecioarei Maria.

Luca 1,46-56 - Cântarea Mariei.

«46. Și a zis Maria: Mărește sufletul meu pe Domnul./ 47. Și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu,/ 48. Că a căutat spre smerenia roabei Sale. Că, iată, de acum **mă vor ferici toate neamurile** (*ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί*)./ 49. Că **mi-a făcut mie mărire Cel Puternic** (*ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ*) și sfânt este numele Lui./ 50. Și mila Lui în neam și în neam spre cei ce se tem de El./ 51. Făcut-a tărie cu brațul Său, risipit-a pe cei mândri în cugetul inimii lor./ 52. Coborât-a pe cei puternici de pe tronuri și **a înălțat pe cei smeriți**./ 53. Pe cei flămânzi i-a umplut de bunătați și pe cei bogați i-a scos afară deșerți./ 54. A sprijinit pe Israel, slujitorul Său, ca să-Și aducă aminte de mila Sa./ 55. Precum a grăit către părinții noștri, lui Avraam și seminției lui, în veac./ 56. Și a rămas Maria împreună cu ea ca la trei luni; și s-a înapoiat la casa sa».

Fecioara Maria profețește despre sine că o vor ferici toate neamurile. Ea afirmă, de asemenea, textual: «Că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic și sfânt este numele Lui.» (vs. 49). Din moment ce i-a făcut ei mărire Cel Puternic, cine am fi noi să nu îi acordăm aceeași mărire? Iată, așadar, afirmată clar doctrina venerării în contextul adorării lui Dumnezeu. Dumnezeu, singurul pe Care Îl adorăm, a făcut mărire unui om. Pe Dumnezeu nu Îl putem cinsti (adora) cu adevărat dacă nu prețuim lucrările sale. Deci nu Îl adorăm cu adevărat pe Dumnezeu dacă nu-i venerăm pe sfinții cărora el le-a dat mărire. Din versetele de față se vede și caracterul special al venerării Maicii Domnului (supra-venerarea ei): îi datorăm o cinstitie mai presus decât altor sfinți, pentru că doar ea a fost învrednicită să dea trup omenesc Fiului lui Dumnezeu.

Atunci când Fecioara spune că o vor ferici toate neamurile (vs. 48), aceasta nu este o laudă de sine sau una deșartă, pentru că mărirea aceasta i-a dat-o Dumnezeu (vs. 49). Din vs. 52 învățăm că Dumnezeu «a înălțat pe cei smeriți», cea mai smerită faptură fiind chiar cea pe care și-a ales-o să îi fie mamă și pe care a și înălțat-o cel mai mult. Dacă dăm cinstea cuvenită autorităților lumești (mărturisindu-L însă, cu orice preț pe Hristos), pentru cele scrise de Sf. Pavel în *Romani 13*, să dăm cinstea cuvenită și Maicii Domnului, iar apoi și sfinților. Iar cinstea Maicii Domnului

nu poate fi decât pe măsura cu care a fost mărită de către Dumnezeu, adică i se cuvine o cinste mai presus de celelalte făpturi, cum reiese din aceste versete. Sau să arate cei de altă părere dacă altcineva a mai fost învrednicit de Scriptură de toate cuvintele și expresiile de cinstire pe care i le acordă Maicii Domnului. Atunci când o cinstim pe Maica Domnului cu această cinste, a supravenerării (a preamării), pe Dumnezeu Îl cinstim (adorăm) cum se cuvine; iar dacă nu o cinstim pe Maica Domnului cu această cinste, dată ei de către însuși Dumnezeu, atunci nici pe El nu îl cinstim cum se cuvine, pentru că nu prețuim pe cea prețuită de El, ci luăm în deșert cuvintele Sale din Scriptură.

Cuvintele Fecioarei sunt înregistrate de către evanghelist, acesta fiind el însuși inspirat de Duhul Sfânt (cf. 2 *Tim.* 3,16). Cuvintele din Cântarea Mariei sunt, așadar, literă de lege pentru creștini. Nu a existat vreo sincopă istorică, până la apariția protestantismului, în observarea prescripțiilor acestui text de către creștini, care cere mărirea Sfintei Fecioare după cum a mărit-o însuși Dumnezeu. Nu înțelegem, deci, de ce ele nu sunt respectate de către contemporani de-ai noștri de alte culte, care pretind a fi foarte ascultători de Biblie.

Încă un amănunt: Fecioara spune «mă vor ferici **toate** neamurile» (vs. 48). Pretutindeni unde se răspândește creștinismul, acesta duce cu el cinstirea după cuviință a Maicii Domnului, singura despre care Biblia afirmă explicit că *a mărit-o Cel Puternic*. Cu toate acestea, unii dintre cei ce se pretind creștini nu dau mărirea Maicii Domnului – repetăm fără să ostenim: *nu-i dau mărirea cuvenită celei pe care a mărit-o însuși Dumnezeu*. Ce scuză au pentru a căuta mereu subterfugii de la interpretarea directă a textului Scripturii: din moment ce pe Maica Domnului a mărit-o Dumnezeu, ea *este mărită*, fără putința cuiva de a tăgădui. Cel ce nu o mărește pe cea care este mărită de către Dumnezeu nu poate decât să se afle într-o gravă eroare. Ea provine din superficialitatea sau obstinația cu care nu se face distincție între adorare și venerare, prima o implicând-o pe a doua. Nu putem să-L cinstim pe Dumnezeu fără a cinsti mijloacele și roadele lucrării sale mântuitoare, de la apa Botezului, la icoane, la sfinți. Cine crede că a le cinsti pe acestea face idolatrie, *rătăcește, neînțelegând Scriptura* (Mt. 22:29; cf. 2 *Pt.* 3,16; *Fapte* 8,30-31), pentru că Biblia oferă nenumărate exemple pentru necesitatea venerării mijloacelor și roadelor mântuirii. Unul dintre aceste exemple este în *Luca* 1,48-49. Iar dacă venerăm mijloacele și roadele mântuirii, unul dinre ele trebuie să fie mai mare în această ierarhie. Poate fi în acest loc altcineva decât cea despre care Biblia ne spune «Că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile./ Că mi-a făcut mie mărirea Cel Puternic și sfânt este numele Lui.»? Desigur că nimeni decât Preasfânta Fecioară Maria, Născătoarea de Dumnezeu, nu poate fi în acest loc ontologic. De aceea doar pe ea o supravenerăm, o preacinstim, o preamărim, o preaslăvim – înțelegând prin aceste cinstiri venerare mai presus de altele, dar tot venerare, ceea ce se poate da făpturii, iar nu adorare, care se poate da doar lui Dumnezeu.

*

2. Nașterea miraculoasă - *Matei 1,18*.

«Iar nașterea lui Iisus Hristos așa a fost: Maria, mama Lui, fiind logodită cu Iosif, fără să fi fost ei înainte împreună, s-a aflat având în pântece de la Duhul Sfânt.» (= « Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου.»¹⁵)

Versetul evidențiază zămislirea miraculoasă, fără împreunare trupească, a lui Iisus Hristos. Corespunde articolului 3 din *Simbolul niceo-constantinopolitan al credinței*: „2. Și întru Unul Domn Iisus Hristos... / 3. Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om”.¹⁶

Doctrina nașterii miraculoase a Mântuitorului nostru Iisus Hristos din Fecioara Maria este crucială pentru credința creștină. Din acest motiv ea beneficiază de o largă recepție din partea vastei majorități a cultelor care se reclamă a fi creștine. Dacă am ști despre Maica Domnului doar atât, că l-a născut în mod miraculos pe Dumnezeu Fiul, ar fi de ajuns pentru a o cinsti mai presus de orice alt sfânt. Orice sfânt este cinstit pentru că a fost învrednicit de către Dumnezeu să se umple de har în mod deosebit. Despre Maica Domnului Scriptura spune acest lucru în mod explicit, cu formulări care o vizează exclusiv, și în mai multe instanțe (vezi Luca 1,28-31 ș.a. mai sus), pentru ca astfel Duhul Sfânt, Cel ce a insuflat Scriptura (2 Timotei 3,16), să întărească supravenerarea care i se datorează. Același Duh Sfânt a fost Cel care a lucrat zămislirea după trup a Fiului în cea care a rămas Fecioară, după cum arată versetele luate aici în discuție. Alegerea lui Dumnezeu nu se face fără prețuirea specială acordată celei pe care a ales-o. A raționa altfel ar însemna a presupune o inconsecvență în lucrarea lui Dumnezeu.¹⁷

*

3. Preasfânta Fecioară Maria nu a născut alți frați după trup ai Domnului.

3.1. *Matei 1,25* și *Luca 2,7*. Cel Întâi-Născut.

Textul bizantin al versetului din *Matei 1,25* este: «καὶ οὐκ ἐγένωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.»¹⁸ = «Și nu a cunoscut-o pe ea, până ce l-a născut pe Fiul ei, *Întâiul Născut*. Și l-a pus Acestorii numele Iisus.»

Edițiile critice ale Bibliei (Tischendorf, 1869/72, Nestle-Aland, 1963 ș.u.¹⁹) nu redau textul liturgic al Bibliei grecești, ci o compilație din surse foarte

¹⁵ *Byzantine Greek New Testament*, 2014, p. 2.

¹⁶ Cf. *Ἱερατικὸν Α΄*, 1992. *Τὸ Κείμενο...*, 1998.

¹⁷ Cf. Athanasius, *Quaestiones in Evangelia* (sp.), PG 28, col. 700. Id., *Homilia in occursum Domini*, PG 28, col. 980. Id., *De Sancta Trinitate* (sp.), Dialogi (1, 3, 5), 3, PG 28, col. 1241.

¹⁸ *The New Testament in the Original Greek. Byzantine Textform*, ed. cit., 2005, p. 34.

¹⁹ *Novum Testamentum Graecae et Latine*, 1986, p. 39*.

variate pe care încearcă să le îmbine. Utilitatea acestor ediții este foarte mare *pentru studiul biblic*, întrucât scot la iveală cum au păstrat textul biblic codexurile și manuscrisele vechi. Cu toate acestea, corpusul principal al textului edițiilor critice ale Bibliei rămâne o alcătuire artificială, spre deosebire de textul bizantin, care constituie singurul suport pentru uzul liturgic și, deci, textul principal pentru Biserica Ortodoxă. Deși sunt binecunoscute dezbaterile care au avut loc până la stabilirea canonului biblic, odată ce acesta a fost convenit de către întreaga Biserică, Biserica Ortodoxă folosește în mod constant ceea ce edițiile critice denumesc „textul majoritar“ sau Koine („Majority text“, **M, K**), adică textul bizantin.

Modul în care tratează edițiile critice sursele reiese din explicațiile editorilor. Spre exemplu, o introducere la o ediție Nestle-Aland își descrie astfel modul de a proceda: „Two orders of consistently cited witnesses are distinguished on the basis of their quality and the way they are cited. The *first order of consistently cited witnesses* includes the papyri and the uncials which are independent of the Byzantine Koine text type, and a small number of minuscules which preserve an early form of the text. The *second order of consistently cited witnesses* includes the more important uncials of the Koine text type, and a group of minuscules which are of special interest for the history of the text although they are related to the Byzantine Koine text type. For practical purposes these are subsumed with the Majority text under the symbol **M** (...) or *pm* (= *permulti...*)”.²⁰ Astfel, **deși textul „majoritar“, corespunzând celui bizantin, reprezintă efectiv Biblia greacă utilizată de către Biserică, ferită astfel și de ereziile antice, nu este sursa primară pentru corpusul principal al textului din aceste ediții critice, ci dimpotrivă, manuscrise la fel de vechi, dar care urmează alte versiuni au întotdeauna întâietate față de textul bizantin.** Această metodă poate fi utilă la nivelul studiului biblic, pentru cei care, în cercetarea lor, înțeleg că textul principal al edițiilor critice *nu* reprezintă Biblia, așa cum a fost și este ea întrebuințată în mod viu în Biserică. Mai înțelegem din explicația citată (și din introducerea respectivă în general) că, deși importante pentru istoria textului, manuscrisele care urmează varianta Koine sunt subsumate aceluiași simbol (**M** sau *pm*), în timp ce manuscrisele independente de tradiția Koine sunt notate individual, fapt care poate din nou deruta un cititor insuficient avizat. Nu trebuie considerat, așadar, că mulțimea de surse care conțin o variantă diferită de cea Koine ar putea cântări mai greu în stabilirea textului original. Textul bizantin sau Koine mai este numit „Majority“ tocmai pentru că era cea mai răspândită variantă a Bibliei grecești, deci ea cântărește dintru început mai greu din punctul de vedere al uzului liturgic și hermeneutic al Bibliei. Din acest motiv, introducerea citată explică relevanța majoră a textului Koine (bizantin) și atunci când arată modul de

²⁰ *Novum Testamentum Graecae et Latine*, ed. cit., p. 8*.

întrebuințare al simbolurilor **M** și *pm*, care reprezintă textul „majoritar“, corespunzător celui bizantin sau Koine în diferite circumstanțe.²¹

Acesta ocupă un loc de prim rang între sursele edițiilor critice, dar corpusul principal al textului (*txt*) nu urmează întotdeauna pe cel bizantin, ci eventual varianta oferită de alte manuscrise vechi. În Biserica Ortodoxă nu astfel se pune problema, ci în ce măsură un manuscris, oricât de vechi ar fi el, păstrează forma ortodoxă, întrucât, după cum bine se știe, și ereticii foloseau manuscrise cu versiuni ale Bibliei sau, o anumită versiune s-ar putea să nu provină neapărat de la o comunitate eretică, dar să nu păstreze la cele mai înalte standarde forma utilizată de Biserică. De aceea, este important și apelul la Sfinții Părinți, îndeosebi cei timpurii, și la marii sfinți ai sec. al IV-lea, epoca în care s-a stabilizat canonul biblic prin hotărâri universale, astfel încât și noi vom analiza mai jos modul în care redă Sf. Ioan Gură de Aur versetul pe care îl avem acum în discuție.

După ce am văzut că Biblia bizantină conține explicit completarea «τὸν ... αὐτῆς τὸν πρωτότοκον», consultând edițiile critice mai recente, Nestle-Aland, vom constata că aici corpusul principal al textului apare fără această completare, precum în variantele unciale: Codex Sinaiticus (sec. IV, **σ**), Codex Vaticanus (sec. IV, B), Codex Dublinensis (sec. VI, Z^{vid}) 071^{vid} (neclar, sec. V-VI), minuscule (^{f1,13} 33), precum și un mic număr de alte manuscrise (*pc* = *pauci*). Completarea este redată în notele de subsol, cu mențiunea că ea apare în variante unciale: Codex Ephraemi (sec. V, C), Codex Bezae (sec. V, D), Codex Regius (sec. VIII, L) și Codex Washingtonianus (sec. V, W) și 087 (sec. VI), precum și în „textul majoritar“ (**M**). În anumite versiuni în alte limbi, textul urmează varianta Koine, precum în siriacă Philoxenia (507-508 AD, sy^{ph}), iar în altele nu, precum în mss. Syrus Sinaiticus și Curetonianus, coptică sahidică, bohairică și medioegipteană. Expresia «*suum primogenitum*» nu apare în Itala, dar apare în toate manuscrisele Vulgatei latine, precum și în edițiile ei Wordsworth-White (1889-1954, W), Vulgata Stuttgartiensis (1983, S). Edițiile critice menționate urmează și aici nu varianta Vulgatei, cea vie și oficială în Biserica Apuseană, ci Itala, o traducere care, deși cu o origine mai veche, a necesitat revizuirile Fer. Ieronim pentru a se obține Vulgata. Pentru cercetătorii biblici, chiar și Vulgata conține anumite diferențe față de textul grec majoritar, dar ea reprezintă, totuși, cea mai bună traducere antică a Apusului, și, foarte important, cea vie, liturgică, folosită și comentată de Sfinții Părinți de limbă latină (Sf. Ambrozie, Fer. Augustin, Sf. Ciprian al Cartaginei etc.).²²

Voi menționa în continuare doar că Sf. Ioan Gură de Aur, un reprezentant indubitabil al ortodoxiei răsăritene din sec. IV, citează textul bizantin (Koine, majoritar), inclusiv pentru acest verset: «οὐκ ἐγένωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε

²¹ *Ibid.*, p. 12*.

²² *Ibid.*, pp. V, VIII, 11-29*, 3. *Greek-English New Testament*, 1993, p. 3. Kurt Aland, Barbara Aland, 1995, pp. 72-73, 104, 106.

τὸν υἱὸν ἀπὸ τῆς τὸν πρωτότοκον».²³ Pr. Dumitru Fecioru traduce: „Și luând-o, n-a cunoscut-o până ce a născut pe Fiul ei Cel Întâi Născut”.²⁴ Expresia „Și luând-o” traduce „Παραλαβὼν”, fiind o legătură a sfântului între afirmațiile anterioare și versetul citat, referitor la cele prezentate de Scriptură despre Iosif.

Sfântul explică în continuare că prepoziția ἕως (*până*) este adesea folosită în Scriptură fără înțeles limitativ în timp. Sfântul dă exemple biblice în sprijinul acestei explicații, lămurind înțelesul corect pe larg: „Adeseori Scriptura obișnuiește să facă asta, folosind cuvântul când e vorba de **timpuri nedeterminate**. De pildă: Când a fost vorba de corabia lui Noe de pe timpul potopului a spus: «Corbul nu s-a mai întors **până ce** nu s-a uscat pământul» (*Fac.* 8,7), **cu toate că nici după aceea nu s-a mai întors**. Vorbind despre Dumnezeu, Scriptura spune: «Din veac și **până-n** veac Tu ești» (*Ps.* 89,2); dar prin aceste cuvinte **Scriptura nu pune hotare existenței lui Dumnezeu**. În altă parte Scriptura binevestește și spune: «Va răsări în zilele lui dreptatea și mulțimea păcii **până ce** va dispărea luna» (*Ps.* 71,7); **asta nu înseamnă că pune capăt** acestui frumos corp ceresc.”²⁵ **Dacă, în interpretarea Scripturii, cineva ar ține neapărat să redea înțelesul prepoziției prepoziția ἕως (*până*) ca pe o limitare în timp, toate aceste exemple biblice, și multe altele, ar deveni absurde. Atât este de ajuns pentru a înțelege că fraza «οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτεκε» nu implică schimbarea condiției Maicii Domnului după naștere.**

Sfântul continuă, arătând că această frază se înțelege de la sine, odată ce ne-am însușit explicația cu numeroasele ei exemple: „Tot astfel și în textul din Evanghelie, Matei a spus «*până*» ca să ne arate că Fecioara a fost fecioară înainte de nașterea Pruncului; cât privește timpul de după naștere, l-a lăsat pe seama gândirii tale. Matei ți-a spus numai ceea ce era de neapărată trebuință să afli, anume că Fecioara a rămas fecioară până la naștere; iar ceea ce-i o consecință firească și evidentă a spuselor sale, a lăsat-o pe seama conștiinței tale. Că Iosif, care era un om drept, n-ar fi vrut cu nici un preț să o cunoască nici după nașterea Fiului ei, când știa că era o mamă care a fost învrednicită de o naștere nouă și străină”²⁶

Toate acestea ar fi de ajuns pentru a înțelege că **Scriptura nu afirmă schimbarea după naștere a condiției fecioriei de dinainte de naștere a Maicii Domnului**, dar sfântul aduce un alt argument, care introduce efectiv discuția despre „frații” Domnului: „**Dacă ar fi cunoscut-o și ar fi avut-o ca femeie, pentru ce Domnul o încredințează ucenicului ca pe o femeie fără de apărare, care nu are pe nimeni, și-i poruncește s-o ia cu el** (*Ioan*

²³ Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia III, 3, în Joannes Chrysostomus, *In Matthaëum*, Homiliae (1-90), PG 57:13-472, 58:471-794, vol. 57, col. 58 ș. u.

²⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, (III, 3), 1994, p. 70.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

19,26-27)?”²⁷ Dreptul Iosif nu mai este menționat demult în Scriptură (iar Tradiția transmite că deja murise), astfel încât sfântul nu se referă aici la el, ci la **copiii pe care, dacă i-ar mai fi avut, ar fi fost astfel cei mai potriviți să o îngrijească după patimile Domnului. Hristos i-a încredințat, însă, evanghelistului Ioan această grijă.** După aceasta, sfântul abordează și problema „fraților” lui Iisus pentru versetele în care acest termen apare explicit. Despre aceasta vom discuta, mai jos, la secțiunea despre textul din *Matei* 13,55 și cele paralele.

Traducerile românești ortodoxe sunt diferite pentru *Matei* 1,25, în funcție de tradiția editorială. **Biblia de la București, din 1688, redă aici textul bizantin: «Și nu o cunosc pre ea pînă unde au născut pre fiul ei cel născut dentîiu și chemă nume lui Iisus.»**²⁸ Traducerile ortodoxe românești mai noi înlocuiesc „Întâiul” cu „Unul”: «Și fără să fi cunoscut-o pe ea Iosif, Maria a născut pe Fiul său *Cel Unul-Născut*, Căruia I-a pus numele Iisus.»²⁹ Vom reveni asupra ambelor aceste variante românești mai jos.

IPS Bartolomeu Anania traduce: «Și nu a cunoscut-o până ce ea L-a născut pe Fiul ei. Și I-au pus Acestuia numele Iisus.»³⁰ El oferă și următoarea explicație: „În limbajul biblic: a cunoaște (o femeie): a avea legături trupesti (cu ea). Evanghelistul e preocupat aici numai de faptul ca Iisus S’ a născut din Fecioară (prin zămislirea de la Duhul Sfânt). Textul de față nu atestă în mod explicit pururea-fecioria Mariei, așa cum ea reiese din restul Evangheliilor și din tradiția Bisericii, dar nici nu o infirma. Adverbul-prepoziție *héos* = până, până ce, până când, are și semnificația de continuitate, perpetuitate (Bailly). Verbul care o precede, *ouk eginosken* = nu a cunoscut-o (redat în limbile moderne prin perfectul compus), este în original imperfectul durabil (Osty), adică exprimă o acțiune care nu se termină, care nu are un capăt. Compară pe *héos* de aici cu cel din 2 Rg 6, 23: [Micol] „n’ a avut copii până în ziua morții ei”; Ps 109, 1: „Șezi de-a dreapta Mea până ce voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale”; Mt 28, 20: „Iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului”; Lc 2, 37: [Proorocița Ana] „văduvă până la optzeci și patru de ani”. În toate cazurile, *héos* nu semnifică un capăt al acțiunii sau situației care-l angajează (că adică Micol ar fi avut copii după moarte, că Fiul n’ ar mai fi șezut de-a dreapta Tatălui după înfrângerea vrăjmașilor, că Iisus n’ ar mai fi cu apostolii după sfârșitul veacului, că proorocița Ana s’ ar fi recăsătorit după vârsta de 84 de ani), de unde rezulta fără echivoc că textul de față nu implică o legătură maritală între Iosif și Maria, nici înainte și nici după nașterea lui Iisus.”³¹ Exemplele IPS Bartolomeu se adaugă celor ale Sf. Ioan

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură*, 1688, p. 751 - cf. ediția aniversară în facsimil, 2008.

²⁹ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1988, p. 1089. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2008, p. 1098.

³⁰ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2001, p. 1680.

³¹ *Ibidem.*

Gură de Aur pentru a întări aceeași explicație pentru prepoziția ἔως (*până*). În acest caz, traducătorul a ales să folosească varianta de text fără adaos, precum apare corpusul principal al textului grec în edițiile critice Nestle-Aland. Atât pentru edițiile critice, cât și pentru ediția IPS Bartolomeu, eludarea expresiei τὸν ... αὐτῆς τὸν πρωτότοκον (*ei Cel Întâi Născut*) este o opțiune editorială posibilă, dar care nu urmează textul bizantin și nici nu poate evita această expresie, dacă ar fi să se încerce vreo hermeneutică cu conotații dogmatice întemeiată pe absența ei, întrucât sintagma apare din nou, mult mai explicit și inevitabil, în *Luca 2,7*, cum vom vedea imediat. Expresia τὸν ... αὐτῆς τὸν πρωτότοκον (*ei Cel Întâi Născut*) este categoric de sorginte biblică, iar înțelesul ei corect este cel ortodox, vizând raportul lui Hristos cu umanitatea întreagă, față de care El are prioritate ontologică, în calitate de reprezentant al omenirii înaintea lui Dumnezeu Tatăl, ca Fiu al Său.

Explicația simplistă care se dă expresiei, pornind de la un pretins literalism biblic, s-ar putea susține doar dacă “frații” lui Iisus, despre care scrie Scriptura, ar fi copiii Mariei, ceea ce nu este cazul, cum se va mai vedea și în explicații ulterioare din acest articol. Întrucât “frații” lui Iisus nu au fost copiii Mariei, pentru expresia τὸν ... αὐτῆς τὸν πρωτότοκον (*ei Cel Întâi Născut*) este exclusă înțelegerea simplistă, potrivit căreia Iisus ar fi Întâiul Născut între niște frați după trup. Cu toate acestea, consider că eliminarea sau înlocuirea respectivei expresii din *Matei 1,25* nu este nici conformă cu textul bizantin și nici nu poate evita explicitarea ei corectă – pentru *Luca 2,7*, de exemplu. Astfel, dintre cele trei tipuri editoriale analizate pentru traducerile românești pentru *Matei 1,25*, consider că varianta Bibliei de la 1688 are o surprinzătoare înțâietate de formă față de celelalte, cu toată vechimea sa, întrucât respectă, aici, textul bizantin. Varianta IPS Bartolomeu urmează corpusul principal al edițiilor critice, eludând expresia, iar variantele sinodale mai noi o înlocuiesc, de obicei, cu o alta: «*Cel Unul Născut*». Această înlocuire dorește să sublinieze că expresia originală nu înseamnă că Iisus ar fi avut frați după trup, ci este Fiul Unic al Mariei. Dogmatic, cum vom mai vedea imediat, acest fapt este corect, dar văduvește textul de înțelesul teologic al expresiei «*Cel Întâi Născut*», pe care tocmai l-am amintit și îl vom mai discuta în acest articol.

*

Luca 2,7 este un text evanghelic paralel pentru *Matei 1,25*. Textul acestui verset este redat astfel în textul bizantin: «Καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.»³² = «Și L-a născut pe Fiul ei, Cel Întâi Născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle, pentru că nu era loc pentru ei la han.» Edițiile critice moderne conțin expresia τὸν υἱὸν ... τὸν πρωτότοκον în corpusul principal al textului (cu precizarea că ea este omisă doar în Codex

³² *The New Testament in the Original Greek. Byzantine Textform*, 2005, p. 153.

Washingtonianus): «καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.» (lat.: *suum primogenitum*).³³

Biblia de la 1688 urmează și aici textul bizantin: «Și născu pre Fiiul ei Cel Dentîiu Născut și-L înfăță pre El, și-l puse în iasle, pentru căci nu era loc lor în sălaș».³⁴ Traducerile sinodale mai noi au aceeași înclouire în *Luca* 2,7 ca și pentru *Matei* 1,25: «Și a născut pe Fiul său, Cel Unul-Născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc de găzduire pentru ei.»³⁵

Ediția IPS Bartolomeu are aici textul: «Și L-a născut pe Fiul ei, Cel Întâi-Născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle, fiindcă pentru ei nu era loc la han.»³⁶ Aici ierarhul român dă explicația ortodoxă concisă, dar completă, pentru expresia «Cel Întâi-Născut»: „În limbajul biblic, termenul de întâi-născut nu implica în mod necesar existența unor frați mai mici, ci se referă exclusiv la prescripțiile Legii Vechi care-i acordau primului născut de parte bărbătească o demnitate aparte și prerogative speciale, sub incidența chiar a sacralității (cf. *Is* 13, 2; 13, 14). Este și motivul pentru care Pruncul Iisus este adus la templu (vezi mai departe, versetele 22-23). În monarhia ereditară, primul-născut devine în mod automat „Prinț-Moștenitor” (al tronului) și poartă acest titlu (Delfin, Diadoh, Țarevici), chiar dacă rămâne și unicul-născut; după cum un suveran se intitulează *ab initio*, de exemplu, Ferdinand I sau Mihai I, fără ca din aceasta să rezulte necesitatea de a-i urma un al II-lea. Ca atare, expresia de față se cere interpretată nu numai din unghi legal-juridic, ci și duhovnicesc, așa cum o face Apostolul Pavel. În *Col* 1, 15 el vorbește de Iisus Cel „Întâi-Născut a toată zidirea”, adică Fiul născut din Tatal înainte de crearea lumii. Or, e de la sine înțeles că după cum Fiul Tatălui nu este „cap de serie” al făpturilor, nici Iisus, Fiul Mariei, nu este „cap de serie” al unor frați mai mici. Pavel clarifică și mai pregnant această problema în *Rm* 8, 29: aleșii lui Dumnezeu (din Biserică) alcătuiesc o familie în care Iisus Hristos devine „Întâiul-Născut între mulți frați”. Sensul duhovnicesc e cât se poate de clar. Vezi și *Col* 1,18; *Evr* 1, 6; *Ap* 1, 5.”³⁷

Sintagma «Cel Întâi-Născut» își are, într-adevăr, explicația deja în Sfânta Scriptură, la Sf. Ap. Pavel: «ca El să fie întâi născut între mulți frați.» = «... εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς» (*Romani* 8,29). Din nou, interpretarea trebuie să țină seama de ideea ebraică de „frate”, de înrudire, aici fiind vorba de înrudirea spirituală. Noi, toți creștinii, suntem ceilalți fii ai Fecioarei Maria, după modelul oferit de Hristos pe cruce, când a încredințat-o

³³ *Novum Testamentum Graecae et Latine*, ed. ed. cit., p. 156. *Greek-English New Testament*, ed. cit., p. 156.

³⁴ *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură*, 1688, p. 790.

³⁵ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1988, p. 1165. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2008, p. 1165.

³⁶ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2001, p. 1766.

³⁷ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2001, pp. 1766-1767.

pe Maica Sa în grija Sfântului Apostol Ioan: «Deci Iisus, văzând pe mama Sa și pe ucenicul pe care Îl iubea stând alături, a zis mamei Sale: Femeie, iată fiul tău! / Apoi a zis ucenicului: Iată mama ta! Și din ceasul acela ucenicul a luat-o la sine.» (Ioan 19,26-27). Desigur că nu înțelegem aici că Maria ar fi putut deveni mamă biologică a „ucenicului iubit” – cel care își trece adesea numele sub tăcere în Evanghelia sa. Tot astfel, nu putem înțelege că Maria, după ce și-a apărât fecioria chiar înaintea mării misiuni de a-L aduce pe Dumnezeu între oameni ar fi fost mamă biologică a altora, ci „primul născut” este Capul Bisericii, unul dintre mai mulți care devin frați ai Săi prin credință. De asemenea, Hristos Însuși își include *ucenicii* între *frați*, când spune: că aceia care fac voia Tatălui ceresc sunt rudeniile sale adevărate (frate, soră, mamă) (Matei 12,49-50).

*

3.2. Luca 11,27-28.

Textul evanghelic este acesta: «Și când zicea El acestea, o femeie din mulțime, ridicând glasul, I-a zis: Fericit este pântecul care Te-a purtat și fericiți sunt sânii pe care i-ai supt! / Iar El a zis: **Așa este**, dar fericiți sunt cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu și-l păzesc.» Originalul *nu* conține expresia „așa este”, ci versetul 28 este astfel: «*αὐτὸς δὲ εἶπεν, Μενούνη μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες.*» (Iar El a zis: **Mai** fericiți sunt...). Se află aici vreo scădere a cinstei acordate de Hristos mamei sale? Nicidecum. Este de ajuns să reamintim doar câteva aprecieri supervizate de Duhul care a inspirat Scriptura, din Luca 1, discutate mai sus: «Bindecuvântată ești tu între femei»; «mă vor ferici toate neamurile»; «mi-a făcut mie mărire Cel Puternic». La ce se referă, atunci, Hristos în Luca 11,28? La faptul că înaintea lui Dumnezeu mai presus de înrudirea trupească este cea duhovnicească, comuniunea cu Dumnezeu a celor care ascultă cuvântul lui și îl păzesc. Fecioara Maria este prima reprezentantă a omenirii în această comuniune, după Fiul său, Care și-a însușit natura omenească, datorită virtuții sale excepționale. Tot din același motiv Dumnezeu a ales-o să-i fie Mamă, cunoscând dinainte care ființă omenească va corespunde cel mai înalt planului întrupării.

*

3.3. Matei 12,46-48; 13,55-56; Marcu 3,31-35; 13,31-35.

Matei 12,46-50: «Și încă vorbind El mulțimilor, iată mama și frații Lui stăteau afară, căutând să vorbească cu El. / Cineva I-a zis: Iată mama Ta și frații Tăi stau afară, căutând să-Ți vorbească. / Iar El i-a zis: Cine este mama Mea și cine sunt frații Mei? / Și, întinzând mâna către ucenicii Săi, a zis: Iată mama Mea și frații Mei. / Că oricine va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela îmi este frate și soră și mamă.» *Text paralel - Marcu* 3,31-35: «Și au venit mama Lui și frații Lui și, stând afară, au trimis la El ca să-L cheme. / Iar mulțimea ședea împrejurul Lui. Și I-au zis unii: Iată mama Ta și frații Tăi și

surorile Tale sunt afară. Te caută./ Și, răspunzând lor, le-a zis: Cine este mama Mea și frații Mei?/ Și privind pe cei ce ședea în jurul Lui, a zis: Iată mama Mea și frații Mei./ Că oricine va face voia lui Dumnezeu, acesta este fratele Meu și sora Mea și mama Mea.»

Matei 13,55-56: «Au nu este Acesta fiul teslarului? Au nu se numește mama Lui Maria și frații (verii) Lui: Iacov și Iosif și Simon și Iuda?/ Și surorile (verișoarele) Lui au nu sunt toate la noi? Deci, de unde are El toate acestea?». *Text paralel - Marcu 6,3:* «Au nu este Acesta teslarul, fiul Mariei și fratele lui Iacov și al lui Iosi și al lui Iuda și al lui Simon? Și nu sunt, oare, surorile Lui aici la noi? Și se sminteau întru El.»

*

Este absurd să creadă cineva că «frații» lui Hristos ar fi fost copiii Maicii Domnului, după ce Dumnezeu însuși a fericit-o că își poate păstra virtutea fecioriei care îi era atât de dragă, și dacă va concepe și va naște Fiul Dumnezeiesc. De aceea și titlul de Fecioară este atât de potrivit Mariei: e definitoriu pentru ea a fi **mama fecioară**, singura din lume! Nici Dumnezeu și nici ea nu au îngăduit să se strice frumusețea acestei minuni lucrute cu ea și prin ea, cu voia lui Dumnezeu și consimțământul ei (*Luca 1,38*, v. mai jos). Iar fecioria ei se păstrează intact atât exterior, după cum o demonstrează textul biblic al Noului Testament, cât și interior, după cum profetește Vechiul Testament: «Toată slava fiicei Împăratului este înăuntrul, îmbrăcată cu țesături de aur și prea înfrumusețată.» – după tâlcuirea Sf. Maxim Mărturisitorul.³⁸

Termenul «**frate**» (פֶּסֶן) se aplica în repetate rânduri la mai multe categorii de persoane apropiate, atât ca rudenie apropiate, cât și ca apropiați duhovnicește. Contextul din *Matei 12,46-49* («mama și frații Lui»), *13,55-56*, și textele paralele (v. *infra*), ne indică mai degrabă că „frații“ lui Iisus ar fi fost rudeniei apropiate, verișori ai Săi.

Dumnezeu nu socotește lucrurile în pripă, ca raționaliștii, lăsând pe dinafară părțile care par a avea mai puțină importanță. El acționează dimpotrivă: tot ce poate avea importanță în lucrarea Sa, El integrează. El nu l-a făcut doar pe om ca făptură materială, ci s-a îngrijit ca omul să fie înconjurat de o creație minunată de diversă, de la substanțe neînsuflite la diverse forme de viață. Și când S-a născut din Sfânta Fecioară, Dumnezeu nu s-a îngrijit doar să înlăture lucrarea păcatului strămoșesc din conceperea Sa, ci a păstrat fecioria Maicii Sale în naștere și după nașterea Sa și a subliniat și unicitatea Sa, fiind unicul ei copil.

Dacă analizăm doar sensurile de dicționar ale cuvântului ebraic פֶּסֶן (*ach*), vom observa că acestea sunt multiple, astfel încât cuvântul nu obligă traducerea exclusivă cu sensul de copii ai aceleiași mame (și tată). Pe lângă acest sens, dicționarul le oferă și pe următoarele: „**2.** indef. = relative [**rudenie**]; Lot, of Abr. Gn 13⁸ 14^{12,14,16}; Jacob, of Laban 29^{12,15} (nephew [**nepot**]); hence of kniship

³⁸ Sf. Maxim Mărturisitorul, 1998, pp. 10-14. Cf. Drugaș, 2017a, pp. 38-39.

in wider sense [deci pentru rudenie în sens larg]; member of the same tribe [**membru al aceluiași trib**] Nu 16¹⁰ 18^{2.6} 2 S 19¹³; of the same people [**al aceluiași popor**] Ex 2^{11.11} 4¹⁸ Dt 15¹² Ju 14³ Is 66²⁰ Ne 5^{1.5.8} vid. esp. Lv 19¹⁷ cf. v¹⁸ (extended to incl. sojourner [extins pentru a include **călătorul**] נָגֵר v³⁴); of Israel & Judah 2 S 19⁴²; Isr. & Edom Nu 20¹⁴; cf. of Ishmael Gn 16¹² 25¹⁸; of friend 2 S 1²⁶ 1 K 9¹³ 20^{32.33}; of allies [despre **aliați**] אֲרִיִּית אֲמִי Am 1⁹. **3.** fig. of resemblance [figură de comparație] Jb 30²⁹ ...; Pr. 18⁹ ... **4.** in phr. *one ... another* [în expresia *unul ... pe altul*] אֲרִיִּית אֲמִי Gn 9⁵ Jo 2⁸ Zc 7¹⁰; אֲרִיִּית אֲמִי Gn 13¹¹ + 25t. + Ex 32²⁷ (where also same phr. [deși aceeași expresie] c. רָעָהוּ & קָרְבּוֹ ... & also אֲרִיִּית אֲמִי); for development of idiom cf. Dt 15² Is 19² Jc 34¹⁴ (cf. 15)¹⁷ Ez 38²¹ Hg 2²²; usually of men; of faces of golden cherubim Ex 25²⁰ 37⁹; of scales of crocodile [despre solzii crocodilului, n.n.] Jb 41⁹ ...³⁹

*

Iată, mai în detaliu, câteva referințe biblice semnificative pentru utilizarea termenului ebraic **אָח** (**frate, rudenie ș.a.**):

Știm că Lot era nepotul lui Avraam - *Facerea* 14,12: «Când s-au dus, au luat de asemenea și pe Lot, nepotul (אָח-בֶּן-אָח 40/ *viðn τοῦ ἀδελφοῦ* 41/ fiul fratelui) lui Avram, care trăia în Sodoma, și toată averea lui.». Biblia de la București, 1688: «feciorul fratelui». ⁴² Biblia IPS Bartolomeu Anania, 2001: «nepotul». ⁴³ Dar în *Facerea* 14,14, Lot este numit *fratele* lui Avraam: «אָח-בֶּן-אָח 44 - «ἀκούσας δὲ Ἀβραμ ὅτι ἠχμαλώτεται Λωτ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ»⁴⁵ - «(iar când Avraam a auzit că **fratele / nepotul său** [Septuaginta: lui Lot, n.n.] a fost luat în robie». Biblia românească, 1988: «Auzind Avram că Lot, rudenie sa, a fost luat în robie». ⁴⁶ Biblia de la București (1688): «nepotul». ⁴⁷ Biblia IPS Bartolomeu, 2001: «nepotul». ⁴⁸ KJV: «And when Abram heard that his brother was taken captive». ⁴⁹ Această utilizare a termenului **אָח** este posibilă tocmai datorită multiplelor sale sensuri: frate, rudenie (apropiată), membru al aceluiași trib sau neam, prieten, aliat. Dar și Septuaginta redă *ὁ ἀδελφὸς* în *Facerea* 14,14. Se poate spune că ar fi o traducere *ad litteram*, însă traducătorul știa că Lot fusese numit doar cu două versete înainte «fiul fratelui» lui Avraam. Pe de altă parte contraexemplele abundă, demonstrând că Septuaginta nu este

³⁹ Francis Brown, S. R. Driver, Charles A. Briggs, 1939, p. 26.

⁴⁰ *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, 1990, p. 19.

⁴¹ *Septuaginta*, 1979, I, p. 19.

⁴² *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură*, 1688, p. 9.

⁴³ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2001, p. 37.

⁴⁴ *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, ed. cit., p. 20.

⁴⁵ *Septuaginta*, ed. cit., I, p. 19.

⁴⁶ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1988, p. 23.

⁴⁷ *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură*, 1688, p. 9.

⁴⁸ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2001, p. 37.

⁴⁹ *Holy Bible, King James Version*, 2001, p. 9.

o traducere *ad litteram* a Bibliei ebraice, ci una care caută să redea înțelesul, de multe ori chiar explicitându-l prin expresii proprii. Astfel, înțelegem că multitudinea sensurilor pentru אָחַי / ὁ ἀδελφός se aplică limbajului biblic în general, inclusiv Noului Testament.

Există și alte exemple din Vechiul Testament în care אָחַי este folosit cu un alt înțeles decât cel restrâns de „frate”. *Facerea* 13,11: «ויבקר-לו לֹוט אֶת כָּל-כַּפְרֵם». *Facerea* 13,11: «καὶ ἐξέλεξάτο ἑαυτῷ Λωτ παῖσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἀπῆρεν Λωτ ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ διεχωρίσθησαν ἕκαστος ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.»⁵⁰ - «Deci și-a ales Lot tot ținutul din preajma Iordanului și a apucat Lot spre răsărit; și așa s-au despărțit ei **unul de altul**.» (ediția 1988 = Biblia IPS Bartolomeu, 2001⁵²). Biblia 1688: «și să osebiră cineș de fratele său».⁵³ KJV: «they separated themselves the one from the other».⁵⁴

Deși în versetele anterioare se precizase de multe ori că Laban este *fratele mamei lui Iacov* (cf. *Fac.* 29,10), Laban îi spune lui Iacov frate: «ויאמר לָבָן» - «Εἶπεν δὲ Λαβαν τῷ Ἰακωβ Ὅτι γὰρ ἀδελφός μου εἶ.» - «Și i-a spus Laban lui Iacov: pentru că ești **fratele meu** (ruda mea)...» (*Fac.* 29,15).⁵⁵

Ieș. 25,20: «ויקח הכרבים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַן לְכַבֵּם בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפְרֵת וּפְנִיָהֶם אֵישׁ» - «ἔσονται οἱ χερουβιμ ἐκτείνοντες τὰς πτέρυγας ἐπάνωθεν, συσκιάζοντες ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἰλαστηρίου, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰς ἄλληλα· εἰς τὸ ἰλαστήριον ἔσονται τὰ πρόσωπα τῶν χερουβιμ.» - «și heruvimii să-i faci ca și cum ar ieși din capac. Heruvimii aceștia să fie cu aripile întinse pe deasupra capacului, acoperind cu aripile lor capacul, iar fețele să și le aibă unul spre altul; spre capac să fie fețele heruvimilor.». În expresia «ויפְּנִיָהֶם אֵישׁ לְ-אָחֵי» - «καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰς ἄλληλα» - «iar fețele să și le aibă **unul spre altul**», אֵישׁ לְ-אָחֵי s-ar traduce *ad litteram* «el (unul) spre **fratele său**».⁵⁶

1 *Cronici* 12,30, «rudenie»: «ומן-בְּנֵי בְנֵימִן אֵשׁי שְׂאוּל שְׁלֹשׁ אֲלָפִים וְעַד-הַנָּה» - «καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Βενιαμιν τῶν ἀδελφῶν Σαουλ τρεῖς χιλιάδες· καὶ ἔτι τὸ πλεῖστον αὐτῶν ἀπεσκόπει τὴν φυλακὴν οἴκου Σαουλ.» (v. 30) - «Din fiii lui Veniamin, **frații** lui Saul, au venit trei mii, dar încă mulți din ei se țineau de casa lui Saul» (1988, 2008, vs. 29 = Biblia 1688,

⁵⁰ *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, ed. cit., p. 18.

⁵¹ *Septuaginta*, ed. cit., I, p. 18.

⁵² *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1988, p. 23. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2001, p. 36.

⁵³ *Biblia adică Dumnezeuiasca Scriptură*, ed. cit., 1688, p. 9.

⁵⁴ *Holy Bible, King James Version*, 2001, p. 9.

⁵⁵ *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, ed. cit., p. 45. *Septuaginta*, ed. cit., I, p. 44. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2008, p. 41.

⁵⁶ *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, ed. cit., p. 127. *Septuaginta*, ed. cit., I, p. 128. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2008, p. 95.

vs. 29 = Biblia IPS Bartolomeu, 2001, vs. 30).⁵⁷ Este evident că Saul nu a avut trei mii de frați, ci versetul, în ebraică și în greacă, se referă la rudeniile sale, cei din neamul său.

Iezechiel 18,10: sensul «ceva asemănător, asemenea ([the] like)» al cuvântului ebraic פֶּלֶא,⁵⁸ adică «înrudit», i. e. «asemănător» (fig.): «-הוֹלִיד בְּ-ן. הַלְּאֵי .מִצְדָּה מִצְדָּה מִצְדָּה פֶּלֶא הַשְּׂוֹן דָּם וְשִׁפְיָהּ שֶׁ-פָּרִיץ שֶׁ-פָּרִיץ - «καὶ ἐὰν γεννήσῃ υἱὸν λοιμὸν ἐκχέοντα αἷμα καὶ ποιοῦντα ἁμαρτήματα,» - «Dar de i s-a născut fiu hoț, care varsă sânge sau face **ceva de felul acesta**» (1988). Biblia 1688: «și făcătoriu fiind de păcate», după Septuaginta, ca și Biblia IPS Bartolomeu, 2001: «păcate».⁵⁹

Iov 41,7-9/15-17 (Biblia românească, 1988 ș.a. *Iov* 41,15-17): «Spinarea lui este ca un șirag de scuturi, pe care le-ai fi întărit și pecetluit puternic./ Ele sunt strânse unul într-altul atât de tare, că nici vântul nu pătrunde printre ele./ Fiecare e lipit de cel de lângă el și se țin așa și nu se mai despart.» Scuturile de pe spinarea leviatanului sunt strâns unite între ele. Felul în care redă aceasta textul ebraic este «אִישׁ-שֶׁבָּרָחִיּוֹ הוּא וְדָבָר» (*Iov* 41,9 Biblia ebraică, text masoretic),⁶⁰ expresie tradusă în greacă în Septuaginta astfel: «ἀνὴρ τῶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ προσκολληθήσεται» (*Iov* 41,9 Septuaginta).⁶¹ Textul grec traduce *ad litteram* vs. 9 ebraic: ebr. אִישׁ = gr. ἀνὴρ „bărbat“; ebr. בָּרָחִיּוֹ „în/la fratele lui“ = gr. «τῶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ»; ebr. דָּבָר, de la דָּבַר «a (se) agăța, a (se) prinde»⁶² = προσκολληθήσεται, verb, 3 sg., viit., ind. pasiv, de la προσκολλάω «a lipi». Rezultă textul: «de fratele său sunt lipiți și se țin (așa) și nu se despart». Ca în *Fac.* 25,20 (supra), expresia «וּפְרִיָהּ-לְ אִישׁ אֶל-אֶחָיו» - «καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰς ἄλληλα» - «iar fețele să și le aibă **unul spre altul**», unde אִישׁ-לְ אֶחָיו s-ar traduce *ad litteram* „el (unul) spre **fratele său**”. Adică unul pe **altul înrudit/ înfrățit/ asemenea lui**.

*

Sf. Ioan Gură de Aur a scris un comentariu în legătură cu «frații» lui Iisus. După cum am văzut, el a dat explicația corectă a înțelesului prepoziției «până (la)» din Matei 1,25, în concordanță cu alte locuri biblice, arătând că ea nu este limitativă în timp, pentru evenimentele ulterioare, ci marchează un moment *până* la care ceva sigur nu s-a întâmplat, fără a implica o îndeplinire ulterioară. De asemenea, tot el face referire logică la situația care a avut loc la răstignirea Domnului, când Acesta a dat-o în grija ucenicului Ioan, gest care ar fi fost

⁵⁷ *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, ed. cit., p. 1485. *Septuaginta*, ed. cit., I, p. 781. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1988, 2008, p. 440. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2001, p. 656. *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură*, 1688, p. 297.

⁵⁸ Francis Brown, S. R. Driver, Charles A. Briggs, 1939, p. 26.

⁵⁹ *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, ed. cit., p. 924. *Septuaginta*, ed. cit., II, p. 798. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1988, 2008, p. 810. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2001, p. 1231. *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură*, 1688, p. 545.

⁶⁰ *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, ed. cit., p. 1272.

⁶¹ *Septuaginta*, ed. cit., II, p. 341.

⁶² Francis Brown, S. R. Driver, Charles A. Briggs, *op. cit.*, pp. 179-180.

imposibil dacă Hristos ar fi avut frați după trup. Biserica vede în acest gest un început, Hristos extinzând astfel o relație maternal-filială specială între cea aleasă de Dumnezeu să fie Mama Mântuitorului și cei ce doresc mântuirea, ucenicii Săi. Sfântul întreabă, după aceea, firesc, mai departe: „Atunci pentru ce Iacov și cei dimpreună cu el sunt numiți frații lui Hristos?”⁶³ El răspunde în paragraful următor: „Așa precum și Iosif a fost numit bărbatul Mariei. Au fost puse multe văluri pentru ca să se acopere pe moment o naștere ca aceasta. De aceea și Ioan Evanghelistul îi numește tot frați: «Că nici frații Lui nu credeau în El» (Ioan 7,5). Și totuși, cei ce n-au crezut la început au ajuns mai târziu apostoli minunați și vestiți. Când Pavel și cei cu el s-au suit la Ierusalim ca să capete lămuriri asupra învățaturii creștine, s-au dus îndată la Iacov (Fapte 15,1-29). Atât era de minunat Iacov, încât a fost primul episcop al Ierusalimului. Se spune despre el că ducea o viață atât de aspră, că i s-au uscat toate mădularele și că din pricina deselor rugăciuni și a multelor metanii până la pământ, fruntea i s-a făcut atât de tare că nu era mai moale decât genunchii unei cămile din cauza acelor izbituri. Tot Iacov, când Pavel s-a suit mai târziu la Ierusalim, îl încurajează spunându-i: «Vezi, frate, câte mii sunt cei care au crezut?» (Fapte 21,20). Atât de mare îi era înțelepciunea și zelul!...”⁶⁴ Sfântul adaugă informațiilor biblice câteva amănunte din Tradiție. Cu toate acestea, referințele biblice sunt de ajuns pentru a respinge ideea că Iisus Hristos ar fi avut frați după trup, în sens strict. Cuvântul «frați» în Ioan 7,5 și în Fapte 21,20 este folosit din nou cu sens lărgit, în prima instanță referindu-se la *rudeniile apropiate* ale Domnului, iar în a doua la *fratele în Hristos*, cum a intrat în uz între creștini.

III. Concluzii.

Scriptura oferă mărturii suficiente și clare pentru supravenerarea Maicii Domnului.

Mărire i-a făcut Mariei nu omul mai întâi, ci Cel Preaînalt (Luca 1,49), mai mult decât tuturor femeilor, trebuind a fi fericită de toate neamurile, după cum poruncește Scriptura (Luca 1,48). Nici un profet nu a primit vreo cinstire mai înaltă din partea lui Dumnezeu. Despre Sf. Ioan Botezătorul, Hristos spune: «Adevărat zic vouă: Nu s-a ridicat între cei născuți din femei unul mai mare decât Ioan Botezătorul; totuși cel mai mic în împărăția cerurilor este mai mare decât el.» (Matei 11,11). Prin a doua parte din citatul de adineauri se înțelege superioritatea Legii celei Noi, a harului mântuitor și sfințitor din Biserică, Sf. Ioan Botezătorul fiind ultimul dintre profeții Legii celei Vechi. Aceasta nu scade virtutea lui personală, care prin aceeași iconomie a harului își are răsplata veșnică de la Dumnezeu.

⁶³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, (III, 3), p. 70.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 71.

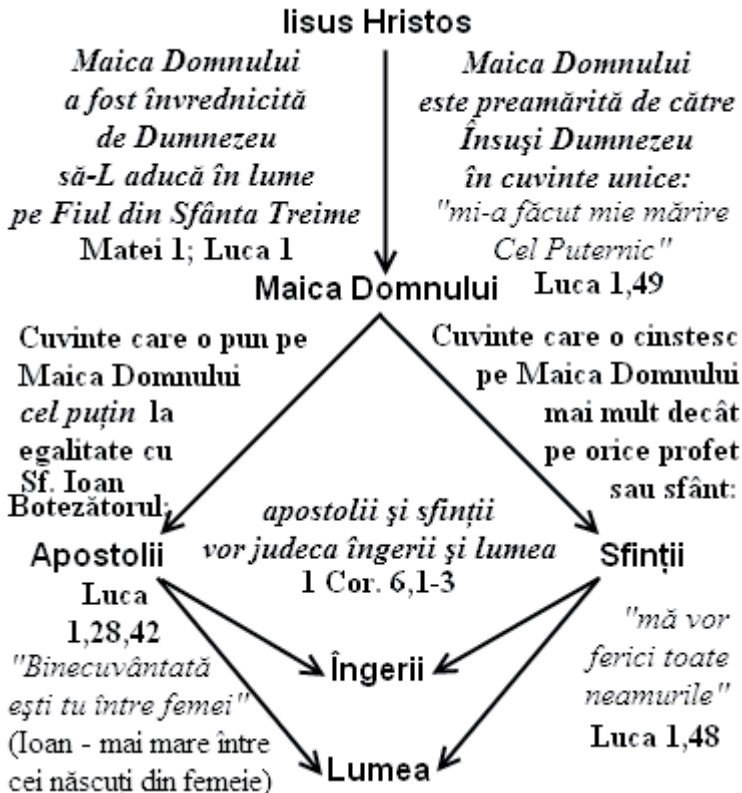
Când a venit la Hristos mama fiilor lui Zevedeu, să ne amintim că El a i-a refuzat cererea și a muștrat-o: «Atunci a venit la El mama fiilor lui Zevedeu, împreună cu fiii ei, închinându-se și cerând ceva de la El./ Iar El a zis ei: Ce voiești? Ea a zis Lui: Zi ca să șadă acești doi fii ai mei, unul de-a dreapta și altul de-a stânga Ta, întru împărăția Ta./ Dar Iisus, răspunzând, a zis: Nu știți ce cereți. Puteți, oare, să beți paharul pe care-l voi bea Eu și cu botezul cu care Eu Mă botez să vă botezați? Ei I-au zis: Putem./ Și El a zis lor: Paharul Meu veți bea și cu botezul cu care Eu Mă botez vă veți boteza, dar a șede de-a dreapta și de-a stânga Mea nu este al Meu a da, ci se va da celor pentru care s-a pregătit de către Tatăl Meu.» (Matei 20,20-23).

Aici se află cheia înțelegerii reacției lui Hristos în legătură cu mama Sa, care L-a născut și L-a crescut (Matei 1,25). Hristos i-a muștrat pe fiii lui Zevedeu pentru intervenția la El prin mama lor, pentru a arăta foarte clar că la Dumnezeu nu se vine pe căile parvenirii omenești. Cu toate acestea, Hristos nu a negat rolul important pe care îl vor avea cei doi apostoli. Dar acest rol îl vor avea nu pe criteriile omenești, ci datorită virtuții lor și a revărsării harului Sfântului Duh peste cei care conlucrează cu Dumnezeu. Tot astfel, precizarea criteriului fericirii nu o exclude, ci o include pe Fecioara Maria, însă el trebuie bine precizat, pentru a nu se crede că la Dumnezeu există altă posibilitate de acces decât prin virtute. De altfel, expresia «mă vor fericii toate neamurile» (Luca 1,48) spulberă orice rătăcire care ar admite că Maica Domnului ar fi mai prejos de alții în privința primirii fericirii de la Dumnezeu.

Dacă Botezătorul este mai cinstit între toți cei născuți din femeie (în timp ce Hristos Însuși S-a născut din *Fecioară* (!), ceea ce adaugă alt argument, subtil dar valid, receptării textului din Isaia 7,14 cu traducerea „fecioară”), nici despre el nu se spune că îl vor fericii toate neamurile. Aceasta nu înseamnă că profetul nu este cinstit și el de toate neamurile creștine, dar nimic dintre cuvintele Scripturii nu este în zadar, iar Scriptura ne transmite cu precizie că Maica Domnului (cum a numit-o, profetic, Elisabeta – Luca 1,43) este cinstită mai presus de ceilalți sfinți. Iar pentru cine a reușit să intuiască toată această taină a măreției Mamei lui Dumnezeu, nu va fi greu să înțeleagă și înălțarea ei mai presus de îngerii.

Acest adevăr poate mira doar pe cei ce parcurg superficial Scriptura. Cuvântul Sf. Ap. Pavel întărește învățătura că anumiți sfinți sunt mai presus de îngerii, iar astfel Maica Domnului este prima în această ierarhie: «Îndrăznește, oare, cineva dintre voi, având vreo pără împotriva altuia, să se judece înaintea celor nedrepti și nu înaintea celor sfinți?/ Au nu știți că sfinții vor judeca lumea? Și dacă lumea este judecată de voi, oare sunteți voi nevrednici să judecați lucruri atât de mici?/ Nu știți, oare, că noi vom judeca pe îngerii? Cu cât mai mult cele lumești?» (1 Corinteni 6,1-3).

Hristos le spune apostolilor că sfinții vor judeca lumea, că ei se află între acești sfinți, iar ei îi vor judeca și pe îngerii. De aici rezultă toată vrednicia sfinților și cinstea pe care le-o dă lor Dumnezeu. Ce am putea spune la judecată dacă nu îi cinștim la fel, ca pe niște judecători ai lumii, deci ai noștri și chiar ai îngerilor? Iar întrucât pe Maica Domnului sunt datori să o fericească toate neamurile, ca pe nicio altă persoană aleasă de Dumnezeu, întrucât acest superlativ biblic i se aplică doar ei, înseamnă că ea trebuie cinștită mai mult decât pe sfinți și pe apostoli. Din moment ce Maica Domnului nu are egal în lume în cinstea pe care i-o dă Dumnezeu, întrucât Cel ce a cinștit-o este Cel Preaînalt (Luca 1,49), rezultă, pe cale de consecință logică, supravenerarea Maicii Domnului. Anume, că trebuie o cinștim pe Maica Domnului mai presus de sfinți, deci și mai presus de îngerii, aceștia fiind supuși judecății sfinților.

Preamărirea Maicii Domnului în Sfânta Scriptură

Bibliografie

Surse biblice.

Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură, PF Teodosie, Mitropolia Bucureștilor, București, 1688. Cf. ediția aniversară în facsimil, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.

Biblia Hebraica Stuttgartensia, quae antea cooperantibus A. Alt, O. Eißfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel, coop. H. P. Rüger et J. Ziegler ediderunt K. Elliger et W. Rudolph, Editio quarta emendata H. P. Rüger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1990.

Biblia sau Sfânta Scriptură, cu aprobarea Sfântului Sinod, PF Patriarh Teoctist, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1988.

Biblia sau Sfânta Scriptură, cu aprobarea Sfântului Sinod, PF Patriarh Daniel, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.

Biblia sau Sfânta Scriptură, trad., introd. comentarii și note IPS Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, introd. PF Patriarh Teoctist, 2001.

Byzantine Greek New Testament, compiled and arranged by The Center for the Study and Preservation of the Majority Text, Rockville, 2014.

Greek-English New Testament, ed. Eberhard and Erwin Nestle, Barbara and Kurt Aland et alii, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993.

Holy Bible, King James Version, 1st. 1611, The Pure Cambridge Edition, 1st. pub. 1900, Bible Protector, Plain Text Minion, Published in Australia, 2001.

Novum Testamentum Graecae et Latine, ed. Eberhard et Erwin Nestle, Barbara et Kurt Aland, et alii, Deutsche Bibelgesellschaft, Libreria Editrice Vaticana, Gesamtherstellung Biblia-Druck, Stuttgart, 1986.

Septuaginta, Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs, edidit Alfred Rahlfs, Duo volumina in uno, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1979.

The New Testament in the Original Greek. Byzantine Textform, Compiled and arranged by Maurice A. Robinson and William G. Pierpont, Chilton Book Publishing Company, Southborough, Massachusetts, 2005.

Cărți și articole.

Aland, Kurt, Barbara Aland, *The Text of the New Testament: An Introduction to the Critical Editions and to the Theory and Practice of Modern Textual Criticism*, Erroll F. Rhodes (trans.), William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1995.

Bailly, Anatole, *Le Grand Bailly, Dictionnaire Grec-Français*, rédigé par E. Egger, Édition revue par L. Séchan et P. Chantraine, Ed. Hachette, Paris, 2000.

Breck, John, *Sfânta Scriptură în Tradiția Bisericii*, trad. Ioana Tămăian, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2003.

Brown, Francis, S. R. Driver, Charles A. Briggs, *Hebrew and English Lexicon*, The Clarendon Press, Oxford, 1939.

Chrysostomus, Joannes, *In Matthaeum*, Homiliae (1-90), PG 57:13-472, 58:471-794, vol. 57, col. 58 ș. u.

Drugaș, Șerban George Paul, *Morală Vieții și bioetica*, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2008.

Drugaș, Șerban George Paul, *Antropologia în lumina Revelației și a științei*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2013.

Drugaș, Șerban George Paul, *Cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2017.

Drugaș, Șerban George Paul, *Câteva profeții din Vechiul Testament despre Maica Domnului*, în „Altarul Banatului”, Nr. 1-3, ianuarie-martie, 2017a, pp. 34-59.

Epiphanius, *Panarion (Adversus haereses)*, vol. 3, Hinrichs, Leipzig, 1933.

Ică, Pr. Prof. Ioan I., *Martin Luther și reforma Bisericii din perspectiva ortodoxă*, în „Ortodoxia”, anul XXXV, nr. 4, oct.-dec., 1983, pp. 487-495.

Ioan Gură de Aur, Sfântul, *Scrieri*, Partea a treia, *Omiliile la Matei*, (III, 3), trad., introd. și note Pr. D. Fecioru, *PSB 23*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.

Lazăr, Pr. Drd. Liviu, *Jean Calvin – originea și evoluția doctrinei sale religioase*, în „Mitropolia Olteniei”, anul LVIII, nr. 5-8, 2006, pp. 75-85.

Luther, Martin, *Oeuvres*, tome I, Labor et Fides, Genève, 1957. *Ibid.*, tome VII, 1962.

Mansi, J. D., *Sacrorum Concilliorum Nova et Amplissima Collectio*, vol. IV, Florentiae, 1760.

Maxim Mărturisitorul, Sf., *Viața Maicii Domnului*, trad. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1998.

Mihoc, Pr. Prof. Dr. Vasile, *Biblie, Tradiție și Biserică*, în „Anuarul Academic” al Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu, Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna”, Ed. Univ. „Lucian Blaga” (după 1991), Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 2002-2003 (III / XXVIII), 2004, pp. 15-38.

Părăian, Arhim. Teofil, *Maica Domnului – raiul de taină al ortodoxiei*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2003.

Pitters, Prof. Herman, *Semnificația reformatorică a teologiei lui Luther*, în „Ortodoxia”, anul XXXV, nr. 4, oct.-dec., 1983, pp. 484-487.

Sărășan, Pr. Dr. Achim, *Viața și cinstirea Maicii Domnului*, Ed. Crisserv, Mediaș, 2012.

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și mistica*, ED. IBMBOR, București, 1992.

Acta conciliorum oecumenicorum, Concilium universale Ephesenum anno 431, tom 1, vol. 1, partea 1, De Gruyter, Berlin, 1927.

Ἑρατικὸν Α΄, Ἡ Θεῖα Λειτουργία Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εκδοσης Ἱερας Μονῆς Σιμωνος Πετρας, Ἁγίου Ορους, 1992.

Molitfelnic, ed. Teodosie Neghiniță, cu binecuvântarea Sfântului Sinod..., Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1896.

PG, J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus*, Series Graeca, 161 vol., Paris, 1857-1866.

Το Κείμενο Τῆς Θείας Λειτουργίας Του Ἰωάννη Του Χρυσόστομου, Με Νεοελληνική Μετάφραση, Από Τον Μακαριστό Μητροπολίτη Σερβίων Και Κοζάνης Διονύσιο, 1998.

<http://concordance.biblos.com/aspasmos.htm>.